مبارڪ علي لاشاري

بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ پيار، محبت ۽ امن جو پيغام

(Message of Love, Affection & Peace in poetry of Bardo Sindhi)

Abstract:

Muhammad Ramzan Lashari, well known as Bardo Sindhi, is one of the classico-modern poets of Sindhi language. His poetry is a milestone of modern values and parameters in all regards, without compromising on classical fabric. He is well acknowledged as the poet of pure hearts and simplicity as his themes and diction are based solely on rural folks who love to be peasants and workers. Even though, his stature is well recognized by Shaikh Ayaz, but somehow his name remains oblivious these days. This paper attempts to identify and analyze the themes of love, affection and patriotic enthusiasm in his Geets (lyrical poetry) and other genres of poetry. Things touched upon, in this paper are: his introduction, status, significance, and place in classical and modern Sindhi poetry. His poetry has also been analyzed thematically. Finally, conclusion has been drawn based on the themes and diction.

بردو سنڌي، جديد سنڌي ۽ سرائيڪي شاعرن ۾ اهم ليکيو وڃي ٿو. بردو پنهنجي موضوعن، ڊڪشن ۽ ٻوليءَ جي ندرت سان سادگي ۽ ڳوڻاٽي قدرن جي شاعر طور ڄاتو وڃي ٿو. سنڌ جي اهم اديبن ۽ شاعرن وٽ سندس اهم مقام آهي، پر سنڌي ادب جا نوان پڙهندڙ سندس شاعريءَ جي فن کان روشناس ناهن. تنهنڪري هي مقالو سندس گيتن، نظمن، غزلن ۽ ٻي شاعريءَ ۾ پيار، محبت، امن ۽ وطن دوستيءَ جي موضوعن جو جائزو وٺڻ ۽ سندس منفرد پيشڪش کي اجاگر ڪرڻ لاءِ لکيو ويو آهي.

تعارف: بردو سنڌي (1988_1922) جنهن جو اصلي نالو محمد رمضان ولد خدا ڏنو لاشاري هو. سو سنڌي شاعريءَ ۾ تمام اهم نالو آهي، خاص ڪري سندس سجاڳ گيت جي بهترين شاعر طور مڃيل آهي. گيت کانسواءِ ٻين صنفن ۾ بہ سندس شاعري کا گهٽ اهميت واري نہ آهي. سندس جنم 15 مارچ 1922ع تي ٿيو. پاڻ ان وقت جي ضلعي سکر جي تعلقي ميرپور ماٿيلو جي ڳوٺ ماڪن ڪوري ۾ پيدا ٿيو. ڪافي

وقت اتي گذاريائين. پر ملازمت جي سانگي بطور مختيارڪار نوابشاهہ ضلعي ۾ مقرر ٿيو تہ پوءِ اتي رهائش اختيار ڪيائين ۽ پوءِ هميشہ لاءِ نوابشاهہ کي پنهنجو مسڪن بڻائي ويئو.(*سنڌيانا:2009*)

جيتوڻيڪ سندس گهر اجا بہ ماڻيلي پرسان ڳوٺ ماڪن ڪوري ۾ موجود آهي. پر سندس گهڻو مواد اٿليپ هئڻ سبب گهڻي معلومات نہ ملي سگهي آهي. پر انسائيڪلوپيڊيا سنڌيانا ۽ ڪجھ ٻين ذريعن وٽان معلومات جي بنياد تي اهو نتيجو ڪڍي سگهجي ٿو تہ بردي سنڌيءَ پنهنجي شاعريءَ جي شروعات وارو مواد شاعريءَ کي منحوس قرار ڏيئي ضايع ڪري ڇڏيو (*طالب المولي، 2012*) ۽ شاعري ڪرڻ تان هٿ کڻي ويو پر پوءِ پنهنجي هڪ دوست نظر سنڌيءَ جي صحبت ۾ اچڻ ڪانپوءِ 1954ع کان پوءِ ٻيهر شاعري ڪرڻ لڳو. ان مان ظاهر ٿئي ٿو تہ 1954 کان اڳ واري شاعري جو سندس اوائلي دور هو جڏهن تہ ٻيو دور 1954 ڪانپوءِ وارو دور آهي. پوئين دور ۾ بہ سندس بہ ڪتاب ڇپيا: ”اکڙيون مينگهہ ملهار“ جيڪو ان وقت جي سنڌي ادبي سنگت مرڪز جي پبليڪيشن سنگت پبليڪيشن طرفان 1961ع ۾ ڇاپيو ويو هو. جنهن جو مرتب شمشير الحيدري هو ۽ ٻيو ڪتاب ”بوندون بس نہ ڪن“ انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي، يونيورسٽي آف سنڌ ڄامشورو جي طرفان 1988ع ۾ ڇاپيو ويو. سندس ڇپرئين ڪتاب ”اکڙيون مينگهہ ملهار“ کي پاڪستان رائٽرس گلڊ طرفان انعام طور هڪ هزار رپيو ڏنو ويو هو.

بردو سنڌي هڪ حساس ۽ انسان دوست شاعر هو جنهن جو ثبوت سندس شاعري آهي. بردي جي شاعريءَ ۾ اهي سمورا رنگ موجود آهن جيڪي هڪ صاف ۽ سچي دل رکندڙ شاعر جي دل ۾ ٿين ٿا. هن نہ صرف سنڌي پر سرائيڪي ٻوليءَ ۾ بہ شاعري ڪئي. بردي سنڌيءَ جي وفات 27 آڪٽوبر 1988ع تي ٿي. ڪتاب جي ڇپجڻ ڪانپوءِ ڪجھ مهينن اندر ئي بردي سنڌيءَ هي دنيا ڇڏي، پر پنهنجي پٺيان شاعري ۽ ادب جو اهڙو خزانو ڇڏيو جيڪو سنڌي ٻولي ۽ ادب جو وڏو سرمايو آهي.

بردو سنڌي ۾ سندس شاعري:

سنڌ جا اهي شاعر ۽ اديب جيڪي پنهنجي دور جا اڏيندڙ رهيا آهن، انهن بردي جي شاعريءَ کي مڃتا ڏني، ڇو ته سندس شاعري هڪ اهم سطح کي ڇهندڙ آهي ۽ وٽس شاعراڻو حسن ۽ سندس شاعراڻو ڪينواس انتهائي وسيع آهي.

> شيخ اياز (1961) سندس ڪتاب اکيون ميگهه ملهار جي مهاڳ ۾ لکيو ته: ”هن (بردي سنڌي) جي شاعري ڪلام ۾ اهڙوئي خوبصورت توازن، نزاڪت، لچڪ ۽ ديهات جي روماني زندگيءَ جي جهلڪ آهي جهڙي پاڻياريءَ جي مٽي تي گهڙا پيدا ڪندا آهن....“ (*شيخ اياز: 1961*) اياز بردي سنڌي جي شاعريءَ کي شاهه ڪريم جي بيت :

پاڻياري سر ڀڙو، جر تي پکي جيئن،
اسان سڄڻ تيئن، رهيو آهي روح ۾!

سان ڀيٽ ڏني آهي ۽ سندس شاعريءَ کي دل سان ساراهيو آهي. اها شيخ اياز جهڙي شاعر جي پرک آهي ته ڪيس بردي جي شاعري سچي پچي ڪيئن لڳي آهي. نه صرف اياز پر اڄوڪي نئين ٽهيءَ جا تخليقڪار پڻ بردي جي فن کي مڃتا ڏين ٿا. سندس گيت جي ٻولي بردي جي منفرد سڃاڻپ آهي. نوجوان شاعر *مشتاق گبول* جو چوڻ آهي ته بردي سنڌيءَ جي شاعري جي ٻين صنفن جهڙوڪ نظم ۽ غزل ۾ به گيت جهڙي ٻولي رچيل آهي. خاص ڪري سندس مشهور نظم ” ٿوري ڳالهه تي هيڏو هاڃو تون ته صفا ڪو موڳو آهين“ هڪ يادگار ۽ بهترين نظم آهي پر نظم ۾ ٻولي گيت واري آهي. بردي جي فني ۽ فڪري دسترس کي شيخ اياز، نارائڻ شيام ۽ سروپچند سان ڀيٽيو ويو آهي. جڏهن ته مير محمد پيرزادو پنهنجي هڪ مقالي ۾ لکي ٿو ته: ”انهن گيتن ۾ جيڪا سنڌ جي ٻهراڙي جي عورتن جي جذبن جي ترجماني ٿيل آهي سا ”بردي“ کي برصغير جي ”ڪبير“ ۽ ”ميران ٻائي“ سان وڃيو ملائي، ته ملڪي حساب سان پٺائيءَ جي شعرن جو گيت جي صنف ۾ ترجمو پيو ڀاسي:

پينگهه لڏڻ لئه ناهيون جوڙيون،
ايندي يون لوڏئي ڪتڪوڙيون،
نخرا ڪري نيارا! توڙيون عرش جا تارا!“

مير محمد پيرزادي جي راءِ مان ثابت ٿئي ٿو تہ بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ آفاقي فڪر ۽ فن موجود آهي، جيڪو ڪنهن مخصوص جاگرافيائي حدن جو محتاج نہ آهي. شاعري انساني جذبن جو آفاقي اظهار آهي جنهن ۾ بي پناهہ قوت موجود آهي، جو شاعري ان اظهار ذريعي انساني سڪون جو سامان ميسر ڪري ڏيئي سگهي ٿي. ان ڪري اهڙي شاعري تخليق ڪندڙ امر ٿي ويندو آهي.

بردي سنڌيءَ جي شاعري جا موضوع:

بردي سنڌيءَ جي شاعري سنڌي ۽ سرائيڪيءَ ۾ موجود آهي. ٻنهي ٻولين ۾ لکيل سندس ڪلام ۾ ڪمال جي رواني، ترنم، نزاڪت ۽ توازن موجود آهي. نہ صرف فن ۽ ٻوليءَ جون خوبصورتيون آهن، پر موضوعن جي حوالي سان بہ نهايت اهم شاعري آهي. امداد حسيني ڪتاب "بوندون بس نہ ڪن" جي مهاڳ ۾ اهڙي ٻوليءَ جو اعتراف ڪندي لکيو آهي تہ ٻهراڙي جي خوبصورت ٻولي بردي جي شاعريءَ کي اهم مقام تائين پهچائي ٿي. گيت تہ جڻ بردي سنڌيءَ جي ذڪر بنا اڌورو ئي لڳي ٿو. جڏهن تہ "اکڙيون مينگهہ ملهار" جي تعارف ۾ ڊاڪٽر تنوير عباسي لکي ٿو تہ بردي جي گيتن ۾ گهمندڙ ڦرندڙ ٻهراڙيءَ جي جواني نظر ايندي آهي. انهن ڳالهين ۾ ڪنهن بہ قسم جو ڪوبہ وڌاءُ نہ آهي تہ بردي جي شاعري انتهائي خوبصورت ۽ اعليٰ پايي جي آهي. سنڌيءَ کان علاوه سرائيڪي شاعري ۾ بہ بهترين رواني ۽ خوبصورت ٻولي آهي. اچو تہ سرائيڪي شاعريءَ جا هڪ بہ مثال ڏسون:

جهات جنهيندي دل تي نقشي،
اون ڪون رب حياتي بخشي

پال پليندين مکيان آسان،
او نہ آيا ٻهون اداسيان.

ڪن سڻن جي ڪڙڪا ٿيوي،
لون ڪندريجي ڌڙڪا ٿيوي،

هڻ پئي ڪڪڙ ٻانگان ڏيندن،
در در بندي ديپ اجهيندن،

رت ولوڙي رات وڇوڙي
سج اڀر ڳيا ڏڪڙي ڏوڙي

ياد متي وچ تڙڪا تي ڳيا،
خون جگر دا لڪا پي ڳيا

”بردا“ ريت پيار دي پتي،
سهڻي لاڪر ڏيندن پتي.

بردي سنڌيءَ جي انهن سٽن ۾ آفاقي پيغام ۽ انساني زندگيءَ جا اهي اولڙا آهن، جيڪي انساني تهذيب جي اوسر ۾ اهم قرار ڏنا وڃن ٿا. اظهار جي اهڙي سادگي، نزاڪت ۽ گهرائي سندس شاعري کي اهم بڻائي ٿي. انهن سرائيڪي شعرن کانسواءِ هڪڙو خوبصورت سرائيڪي نظم جيڪو بردي جي ذاتي زندگيءَ جي تجربن جو اولڙو لڳي ٿو، سو انتهائي جاندار ۽ اهم آهي. ان جو عنوان آهي ”انڌاهہ کوهہ“.

ميڏي ڄم تون
پهلي دا او
ساڏي ڳوٺ دي اتر پاسي
ڪلهم ڪلها
انڌا کوهہ
ايوين پئي اوچٽ پڌر تي
جيوين
ٻيڙا ڪوئي بي آسا الهہ راسا
نُهرين جين ڪون
گهرون تڙايا

اپڻي ڄائين دي ڏک سانڀي
ڏرتي تي اٽڪائي پاسا
اکين نوٽ ڪي بکا ستي
سوچان دي
سئو بار چئي پئي
سڄڻان دي ڏک سيني لئي پئي
ڪڏون ڪڏان ڏنوال اياڻي
اين دي اندر سڏيدن
ڇبڙڪ ٿيندي
خوش خوش ٿيندي

مجنون وانگي وتي ڪمندي
ڪچ ني ڪچدا
اين دا ڪوئي نہ پيندا پاڻي
ايہ تان انڊا ڪوهہ سڏيندي
نيڙي والي وسندن
ڏر ڪنون تي ڏور لنگهدن

ڪوهہ ڪون اوندن ياد پراڻي
ڏينهن جواني جوڀن والي
ديد پليندي
وستي ڏردي
اپڻي من وچ اين اکيندي

(2)

او ويلا وِي ويلا ها
ميڏي سر تي ميلا ها
ڪٽڪ بهار ڏکيندي هئي
هر پاسون هي ساوي سبزي
ڏيک تي
اکيان ٺرديان هن
پاڻي ڪون
سنپليندا پئي ها
ڏاندين ڪون هڪليندي
جو هئي
ڳاوهي تي جو گيت سلوٽي
هولي هولي ڳمندي هئي
نڪا ٻال گنگوتي ستا

رووي تان چا چاتي لاوي
گهٽ گهٽ پيار دي پاڪر پاوي
مونڊي لوڏ لوليان ڳاوي
ٻال دي روندي چپان اتي
چپڙي ڪر تي چميان پاوي
گهوي گهولي صدقڙي جاوي
نهين وسردي
اج تين ميڪون
ممتا دي
اوچلدي چل
ياد ڪريندا هان پريندي
من ڪاندي
او ويل اچل!

(3)

توڙي جو اميد ڪٽاوان
اج وي
اون ڪون چونڊيان پيندي
پر او
راهين ڏيک ڪي رجيا
سيي آسان تروڙي

ڌهہ جو پئون ول ڪون ڪديسي
وٿ سلهان دي ڄاپي ايوين
جيوين ڪنڊا
ڪولي وات
نِوڪي اندر ويکو لڳدي
ڪوهہ دا تلا

پٽي پيا
آوڻ والي ڪيوين آون
پيون تي ول ڪيوين پيون
گندا پاڻي پاوي ڏپ
او وي
بلڪل ٿولا رھ ڳئي
ڏپين نال ڳيا سڙ ڪپ
پٽي مولھ ديان
سلھان ڳل ڳن
ڪولون اوندي ڏردن لوڪ
متان
آوي ڏيڙا ٿاپا!

جھڙ دي رات
پر ڪنڌي تي
سر دا ہوتا
سالين تون پيا سڪدي ڦتدي
وا گھليندي لڏدي پڏدي
اين بھاني
ڪوھ دي اندر
جھڪ دي جھڪ دي جھاتيان پيندي
ھون ڪون تان
ڪوئي ڏر ني لڳدا
شئت
ورھين دي رلي سببون
ھين دا ڏر لھ ڳئي ”بردا“.

مٿئين سرائيڪي نظم ۾ جيترو ترنم، رواني ۽ ٻھراڙيءَ جي ٻوليءَ جي خوبصورتي آهي، اوتري موضوعن جي بہ وسعت آهي. جنھن ۾ سماجي مسئلن کان ويندي آفاقي مسئلا، معاشي کان ويندي ماحولياتي مسئلا اظھاريل آهن. انساني روين سان گڏوگڏ انساني قدرن جي تبديلي ۽ شھرن جي وڌڻ سبب ٻھراڙيءَ جي حُسن جي جيڪا تباهي ٿي آهي، جنھن ۾ وڻ ٽڻ، پکي جانور وغيره متاثر ٿيا آهن، اتي پيار، محبت ۽ امن جو وڏو نقصان ٿيو آهي. انهي نظم ۾ انساني درد جو اظھار هڪڙي ڪوھ جي استعاري سان ظاهر ڪيو ويو آهي ۽ پيٽتي انساني بيگانگيءَ جي جيڪا تصوير چٽي وئي آهي اها چڻ تہ personification جو اعليٰ نمونو آهي، اهڙيون تشبيھون، استعارا جيڪي انهي ڪوھ، وڻن، ٻوٽن ۽ فطرتي شين تي ٻڌل آهن، سي حسن جون ڪائناتون آهن ۽ شاعري لاءِ اهي ڳالھيون تمام وڻندڙ ۽ بنيادي آهن. اهي سمورا موضوع مٿئين سرائيڪي، نظم ۾ بخوبي پروڙي سگھجن ٿا.

امن جو پيغام:

امن سموري انسان ذات جي تاريخ جي شاعريءَ جو مرڪزي نُڪتو آهي. شاعر هوندا ئي امن ۽ محبت جا امين آهن، جيڪي پنھنجي گروهي، علائقائي يا

سرحدي حد بندين کي اورانگهي انساني فلاح و بهبود لاءِ دعوتون ڏيندا آهن. بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ امن ، پيار محبت ۽ آشتي جو پيغام جَجهي تعداد ۾ موجود آهي. هو پنهنجي شاعريءَ جي ذريعي دنيا ۽ سماج کي امن ۽ سڪون جو گهوارو بنائڻ ٿو گهري. هو جيڪڏهن سک يا خوشحالي جا خواب بہ ڏسي ٿو تہ امن سان ڳنڍيل آهن، امن سندن پهرين ترجيح هئي. ان جا حوالا هيٺين شعرن ۾ ڏسي سگهجن ٿا:

لنگهي ورهہ ويا پر وڏايون نہ آيون،
اڃا پي قدم ٿا اڳتي وڌايون،
آهن سور پنهنجا سيني ساڻ لايون،
امن جا، صلح جا، اڇو گيت ڳايون،
وساٽل شمع سک جي ٻيهر جلايون،
ڇپيون ظلم جون بس اجهاٽيون اجهاٽيون،
اڇو تہ مهراڻ ۾ موج آڻيون.

هنن سٽن ۾ بردو سنڌي پنهنجي ڏکن، تڪليفن ۽ اهنجن کي لڪائي ٿو ۽ انهن جي پرواهہ ڪرڻ بنا ئي امن ۽ صلح جي ڳالهہ ڪري ٿو. سندس چوڻ آهي تہ انهن مشڪلاتن سبب امن ۽ صلح کي نہ ڇڏجي. چوتہ اهي تڪليفون زندگي جو حصو آهن پر امن ۽ صلح اهم آهي اها حاصل ڪجي. جيڪي ماڻهو ظلم جو پاسو وٺن ٿا، اهي نيٺ تہ نيست ٿيندا ۽ انهن جي نابودي اٽڪر آهي.

او ساٿي، ڏسو هو اڏي ڪات آهي،
۽ وحشين جو رت سان پريل وات آهي،
ڇڏي ساهہ جو سانگ بي نياز ٿيو اڄ،
اڇو پڙ ۾ سنڌڙيءَ جو بس ناز ٿيو اڄ،
نہ سرڻ ٿيو نہ ڳجهہ ٿيو، شهباز ٿيو اڄ،
امن جي فرشتي جو آواز ٿيو اڄ،
لکن انقلابن جو پرواز ٿيو اڄ،
پلارا ڪري پاڳ پوءِ ماڳ ماٽيون،
اڇو تہ مهراڻ ۾ موج آڻيون.

(بوندون بس نہ ڪن ص 71)

بردي سنڌيءَ جي تصور ۾ امن ۽ آزادي بنا ڪنهن قرباني يا مقابلي جي حاصل نٿي ٿئي، چوتہ ظالم هر هنڌ موجود آهي تنهنڪري امن، آزادي ۽ خوشحالي لاءِ پنهنجي سر جو سانگو لاهڻو پوندو.

جاڏي ڪاڏي گوليون گولا، هاءِ پري ٿو اج بيروت،
ننگو نچي ٿو صيهوني، ڇتو بگهڙ بڇڙو ڀوت.

(بوندون بس نہ ڪن ص 111)

آزاديءَ جو پيغام:

امن وانگر بردي سنڌيءَ جي شاعري جو آزادي بہ اهم موضوع آهي. جنهن کي هن تمام سٺي نموني نباهيو ۽ بيان ڪيو آهي. هن کي غلامي سان تمام گهڻي نفرت هئي، هو نہ صرف آزادي جي ڦل جو هيراڪ هو پر آزادي ڀوڪيندڙ کو ۽ آزادي لاءِ جدوجهد ڪندڙ ليکڪ ۽ سپاهي بہ هو. هو آزادي لاءِ ڪنهن بہ قرباني ڪان نہ ڪيٻائيندڙ شاعر هو. آزادي جي موضوع تي هيٺين شعرن کي غور سان پڙهي ڏسجي تہ سندس آزادي جو تصور واضح ٿي ويندو.

هڃندي پڇندي وڃي وهامي،
جهٽ جو جيئڻ، سابہ غلامي،
آزادي جو هڪڙو لحظو
آهي مٽ سو لک ورهين جو.
موڙي سرڪش وقت جون واڳون، ويهہ ورائي لانگ.

(اڪڙيون مينگهہ ملهار ص 2)

نفرت جي نندا:

مٿين موضوعن جيان بردي سنڌيءَ وٽ نفرت جي نندا بہ موجود آهي. جنهن ۾ هو زماني ۽ زندگيءَ جي ڪوجهاين کي نندي ٿو ۽ انهن کي انسان ذات لاءِ هاڃيڪار سمجهندي نفرت سان نفرت جو اظهار ڪري ٿو. نفرت جي خاتمي يا روين جي ڪوجهاين تي شعر پڙهي اندازو ٿئي ٿو تہ زماني ڪيس ڪيترو ستايو آهي. هيٺيان ڪجهہ شعر مثال طور پڙهي سگهجن ٿا:

ناهہ ڏوراپو اڌ تي، پيا ٿا ليک پڙهن،
"بردا" ڏوهہ نہ ڏيهہ جو، پوري ڪئي پنهنجن،
پلو سائين بوندون بس نہ ڪن

(بوندون بس نہ ڪن ص 1)

او بندا ڪين اياڻو ٿي،
ڇڏ حسد ۽ ساڙ سياڻو ٿي

(بوندون بس نہ ڪن ص 42)

وک وک تي ٿا دام سجهن،
قدم قدم تي گهٽجي دم.

(بوندون بس نہ ڪن ص 50)

نفرت، ساڙ حسد ۽ ڪينو انساني زندگين ۾ اهڙا ڪنڊا آهن جيڪي جيئڻ جي حسناڪي گهٽايو ڇڏين، انهن ناڪاري روين جي نندا هر شاعر جيان بردي سنڌيءَ وٽ بہ موجود آهي. اهي ناڪاري رويا ئي تين دنيا جي پٺتي پيل سماج جي ترقي ۾ وڏي رڪاوٽ آهن. جتي سماج گهڻ منهين بلائن جي وات ۾ هجي، اتي روين ۾ اهڙي ڪنورتا جيئڻ جنجال بنائڻ لاءِ ڪافي آهي.

محبت جي تلاش:

ڊاڪٽر تنوير عباسي، شيخ اياز امداد حسيني ۽ ٻين سمورن شاعرن ۽ اديبن بردي سنڌيءَ کي محبت جو شاعر مڃيو ڇوتہ جيترو بردي محبت کي اظهاريو ۽ ڳايو آهي اوترو شايد ئي ڪنهن ٻئي موضوع کي اظهار جو وسيلو بڻايو هجي. بردي جي سڄاڻپ بہ گهڻي ڀاڱي گيت جي بادشاهہ طور ٿيل آهي ۽ گيت جو مک موضوع بہ محبت آهي. جنهن ڪوي جي من ۾ محبت نہ هجي ۽ سندس جذبات ۾ محبت نہ هجي، اهو شاعر گيت نٿو لکي سگهي، گيت محبت آهي ۽ محبت خود هڪ گيت آهي، بردي ان موضوع ۾ اهڙا رنگ ڀريا آهن جو پڙهندڙ سرور محسوس ٿيندو. بردي وٽ محبت جي تڙپ جي وڏي اهميت آهي ۽ انهن موضوعن ۽ احساسن کي خوبصورت انداز ۾ بيان ڪيو آهي:

هجر جا هاڃا روز سوايا، ڇلڪيا سي مون پاند ۾ پايا،
درد نہ دل ماٽا........مون وٽ رات رهي وڃ

(بوندون بس نہ ڪن ص 7)

آءُ پرين اربيلا، آءُ پرين اربيلا!
اپ جي ساگر ۾ ڪڪرن جي ٻيڙين سڙهہ سنبرايا،
پيار مان قرب قطارون ناهي، ڪونجن سهرا ڳايا،
مند پريت جي آئي، آيا وصل جا ويلا، آءُ پرين اربيلا!

(اکڙيون مينگهہ ملهار ص 7)

سڪ جي ساعت سالن جيڏي، ڪل نہ هئي ڪا ٿيندم ايڏي،
ياد پرينءَ جي هر هر ڪوليو اڪڙين جو آواندو،
اڄ ڪانگ سنيهو آندو

(بوندون بس نہ ڪن ص 15)

ڏک ڏائڻ جيئن ڏند ڏيکارن،
سينگا يار بہ ڪين نهارن،
هاءِ، زماني جون مجبوريون، پيارا پيار وساري وينا.

(اڪڙيون مينگهہ ملهار ص 37)

محبت جي مذڪور، اسان کي ڏني حيات!
گهونگهٽ واري گهور، اسان کي ڏني حيات!

(بوندون بس نہ ڪن ص46)

مٿي آ محبت پلو عشق آهي
ڪري نينهن نئون، قرب ڪورو ڪري وڃ.

(بوندون بس نہ ڪن ص 58)

مٿئين شعرن ۾ محبت ۽ محب جي تڙپ جو بهترين اظهار آهي. سندس سموري زندگي جي تڙپ محبت آهي. محبت جي اظهار لاءِ ۽ محبوب جي وصل جي تڙپ ۽ ملاقات جي آس سندس شاعري جو وڏو موضوع آهي. انهي لاءِ هو اظهار جا ڪيترائي روپ اختيار ڪري ٿو.

نتيجو:

مٿين بحث مان آسانيءَ سان اهو نتيجو ڪڍي سگهجي ٿو تہ بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ ۾ پيار، محبت، امن ۽ آزادي جهڙا ڪيترائي موضوع خوبصورت نموني سان اظهاريل آهن. بردي سنڌيءَ جي شاعريءَ جو مک موضوع محبت ۽ رومانويت آهي ۽ ان جي اظهار لاءِ وٽس خوبصورت ٻولي ۽ ڏانءُ آهي. هر قسم جي موضوع جي اظهار لاءِ وٽس انتها درجي جي سادگي ۽ سچيتائي آهي. سادگي جي اظهار لاءِ ٻولي بہ بنهہ سادي پر معنيٰ خيز آهي، جنهن سان پيغام پنهنجو پرپور تاثر ڇڏي ٿو وڃي. هڪ طرف موضوع سان خوبصورت نياءُ ڪري ٿو تہ ٻئي طرف فني سٽاءُ ۽ ٻولي جي

سادگيءَ مان حظ وٺي ٿو.

گيت جي ٻولي جڻ تہ بردي سنڌيءَ جي پنهنجي اندر جي ٻولي آهي، جنهن ۾ هن جي اظهار جو سمنڊ اوتي ويروتار پيو ڇلندو آهي. گيت جي صنف ۾ بردي کان پهرين بہ سنڌ شاعرن لکيو آهي ۽ ان کانپوءِ واري ٽهيءَ ۾ سرمد چانڊيو، مير محمد پيرزادو، سروپچند شاد ۽ ٻين ڪيترن ئي شاعرن انهي صنف ۾ پاڻ ملهايو آهي، پر بردي جي سچاڻپ کان ڪير بہ انڪار نٿو ڪري سگهي. گيت جيان ٻين صنفن ۾ بہ بردي پاڻ ملهايو آهي. سندس غزل ۽ نظم بہ شاندار آهن. ڪنهن هڪ صنف ۾ قيد ٿيڻ وارو شاعر نہ آهي. نہ صرف صنف پر موضوعن جي حوالي سان بہ بردي سنڌي وٽ انفراديت آهي. ضرورت ان ڳالهہ جي آهي تہ بردي جي سموري شاعريءَ سان گڏ سمورو نثري مواد بہ شايع ڪرائي منظر تي آڻجي تہ جيئن نئين ٽهي بردي سنڌيءَ جي ادبي ثمر مان حظ حاصل ڪري سگهجي ۽ ڪيس جوڳي مڃتا ملي.

حوالا

1. پيرزادو، مير محمد (مقالو) ”سيوا ڪر سمنڊ جي“ ’بردي سنڌي جي ڪلام جو جائزو ۽ سندس مشاهدي جي تيزي‘ **تخيل** رسالو: آڪٽوبر_ڊسمبر 2016ع ; مارئي اڪيڊمي حيدرآباد
2. انسائيڪلوپيڊيا سنڌيانا، جلد پهريون. حيدرآباد: سنڌي ٻوليءَ جو با اختيار ادارو، 2009ع ويبسائيٽ=http://www.encyclopediasindhiana.org/article.php?Dflt
3. سنڌي، بردو. ”ٻوندون بس نہ ڪن“. ڄامشورو: انسٽيٽيوٽ آف سنڌالاجي، يونيورسٽي آف سنڌ ڄامشورو.
4. سنڌي، بردو. ”اکڙيون مينگهہ ملهار“. نوابشاهہ: سنگت پبليڪيشن، 1961ع
5. طالب المولى، مخدوم. در ناياب عرف ياد رفتگان. سنڌ، ڄامشورو: سنڌي ادبي بورڊ 2012
6. گبول، مشتاق:مضمون ”سروپچندر شاد“ جي ادبي گوشہ نشيني! 2013 آنلائين ڇپيل ويب ائڊريس: http://sindhicriticism.blogspot.com/2013/04/mushtaq_gabol_24.html
7. گرامي، غلام محمد. جانب ڪريو جيئري.....ايڊيٽوريل، ٽماهي مهراڻ. جولاءِ_ سيپٽمبر 1987 (3). ڄامشورو: سنڌي ادبي بورڊ ڄامشورو سنڌ
http://www.sindhiadabiboard.org/Catalogue/mehran/Book98/Book_page1.html
8. ويڪيپيڊيا: حاصل ڪيو ويو 30 مارچ 2017، کان https://sd.wikipedia.org/wiki/